

Eduskunnan tehtävät

Monet politiikan tutkijoille ammatillisesti tutut aiheet ovat olleet näkyvästi esillä viimeaikaisessa julkisuudessa. Pitkään jatkuneen valtioelinten välistä vallanjakoa koskevan keskustelun rinnalle ovat nousseet esimerkiksi hallituksen ja työmarkkinajärjestöjen suhde, vaalijärjestelmät ja sähköinen äänestäminen sekä vaalirahoitukseen liittyvät sidonnaisuudet.

Parin viime vuoden kotimaisia tai kansainvälisiä tapahtumia seurattaessa ei voi syntyä epäilyksiä politiikkaa koskevan tutkimustiedon tarpeellisuudesta. Kysyntääkin tiedolle on, joskaan se ei aina kohtaa tutkijoiden luomaa tarjontaa parhaalla mahdollisella tavalla.

XLI Poliitiikan tutkimuksen päivillä Tampereella *Aamulehden* päätoimittaja *Matti Apunen* antoi tutkijoille ohjeita lehdistön kanssa toimimiseen. Apusen puheesta jäi mieleen seuraavaa. Esitä vahvoja ja omaperäisiä tulkintoja. Suuntaa arviosi mieluummin tulevaan kuin menneeseen. Tiivistä ja yksinkertaista. Muista, että toimittajat rakastavat asian esittämistä riitakehyksessä – kunnan tarinassa on kamppailu ja tunnistettavat osapuolet.

Kokeneen toimittajan neuvoista kannattaa varmasti ottaa hyöty irti. Ne myös auttavat ymmärtämään sitä roolia, jonka tutkija usein tiedotusvälineissä saa. Poliitiikalle ominaisessa kamppailukehyksessä riippumaton yliopistotutkija on monesti kuin jääkiekko-ottelun studiokommentaattori tai erotuomari. Hyötyykö kokoomus, häneltä kysytään. Menetelikä pääministeri nyt oikein? Kuka *oikeasti* voitti viime vaalit?

Joskus saattaisi olla eduksi esittää itse pelistä myös vaihtoehtoinen tulkinta. Kenties tämä voisi olla sitä aluetta, jossa tutkijalla on tarjottavanaan aidoimmin oma näkemysensä. Otetaan esimerkiksi pääministeri *Matti Vanhasen* paljon puhuttu päätös eläkeiän nostamisesta. Seuranneen kiistan juoni ja osapuolet olivat nopeasti tiedossa: kyseessä oli yksi näytös ikuisessa kamppailussa parlamentarismien ja korporatismien välillä. Pääministeri uskalsi haastaa ay-liikkeen, joka näytti mahtinsa ja pakotti pääministerin peräytyämään. Kommentaattorit pääasiassa joko puolustivat perinteistä kolmikantasopimista tai kritisoivat työmarkkinajärjestöjen vahvuutta demokraattisesti valittujen elinten kustannuksella.

Näkökulmalla on eittämättömät perustelunsa. Tarinakehyksen edellyttämä tapa yksinkertaistaa – tässä tapauksessa samaistamalla parlamentarismi ja pääministeri jäännöksettä toisiinsa – saattaa kuitenkin peittää näkyvistä muita olennaisia seikkoja.

Ainakin hetken ajan näytti näet siltä, että suomalainen parlamentarismi noudattaa seuraavaa kaavaa: hallituspuolueiden kaikki kansanedustajat ja ministerit kokoomuksesta vihreisiin ovat sitoutuneita kannattamaan kaikkia hallituksen suppean sisäpiiriin esityksiä *ennen* kuin heillä on niistä edes kunnollista tietoa. Vanhasen tv-haastattelun jälkeen hallituspuolueiden ministereitä ja kansanedustajia marssitettiin pikavauhdilla antamaan pääministeriä tukevia lausuntoja. Samoihin aikoihin vihreitä kansanedustajia pantiin kovalla kädellä ruotuun Lex Nokia -äänestyksessä lipsumisen takia. Viesti oli selvä: jatkossa kaikkia hallituksen esityksiä on tuettava yhtenäisesti.

Tällaiset ilmiöt saattavat viestiä ajattelutavan muutoksesta. Perinteisesti luottamusuhteen varaan rakennetussa päätöksenteossa – jonka eräs muoto parlamentarismikin on – merkittäviä päätöksiä ei tehdä keskustelematta omien taustajoukkojen kanssa. Nimenomaan parlamentarismille on vakiintuneiden määritelmien mukaan erityistä se, että hallitus joutuu hakemaan esityksilleen tuen ja hyväksynnän kansanedustajilta. Vanhan perustuslain aikana tämä oli yleensä välttämätöntä myös määrävähemmistösäännösten takia.

Jos enemmistöhallitus – tai meillä sen ydinministerit – voivat nyt pitää kaikkien ”omien” kansanedustajiensa tukea jo ennalta tai oletusarvoisesti varmana, ovat tuen hankkimiseksi laaditut erilliset puheet ja perustelut tietenkin melko tarpeettomia. Silloin myös parlamentti on tarpeeton muissa paitsi seuraavissa tehtävissä: eduskuntavaalien jälkeisenä hallituksen vaalikollegiona, lakiteksteihin täydennyksiä sekä teknisiä muutoksia tekevänä neuvoa-antavana elimenä, sekä täysistunnoissaan poliittisena näyttämönä, jolla voi olla jonkinasteinen vaikutus yleiseen mielipiteeseen, ja jolla erityisesti oppositio voi hankkia julkisuutta ilman välittämiä vaikutusmahdollisuuksia.

Onko analyysi eduskunnan hampaattomuudesta sitten oikea? Luultavasti ei ainakaan kaikin osin. Eduskunnan valiokunnat tekevät lakiesityksiin muutoksia ja ne ovat jopa palauttaneet lakiesityksiä hallitukselle. Selvittämisen arvoista olisi silti se, onko näissä tapauksissa ollut kysymys heikon valmistelutyön jälkien korjaamisesta vai hallituksen ja eduskunnan välisistä aidoista näkemyseroista. Julkisuuteen välittyneet tiedot tuntuisivat viittaavan ennemminkin valmistelun laadun kohottamiseen. Eduskunta ja sen valiokunnat pystyvät seuraamaan valmisteluvaiheessa olevia lakiesityksiä, esittämään niihin kohdistuvia toiveita ja kiirehtimään keskeiseksi kokemaansa lainsäädäntöä. Vailla tarkkaa arviota lienee, missä määrin käytössä olevat vaikutusmahdollisuudet korvaavat sitä, että nykyisten vahvojen enemmistöhallitusten aikana lakien keskeinen poliittinen sisältö ei eduskunnassa juuri ole muuttunut.

Annika Grofin ohjaamassa elokuvassa *Liikkumavara* (2008) kamera päästettiin ensimmäistä kertaa valiokunnan suljettujen ovien taakse seuraamaan terveydenhoitomaksujen korotuksiin johtaneen lain säätämistä. Dokumentti on hieno johdatus paitsi eduskunnan valiokuntatyöhön, myös parlamentaariseen politiikkaan 2000-luvun Suomessa. Yliopistollisena opetusmateriaalinakin ilmeisesti jo käytettyokuva tukee sitä myös monien kansanedustajien suusta kuultua väitettä, jonka mukaan sisällöllisesti tärkeimmät keskustelut käydään valiokunnissa. Elokuva nostaa esiin päätöksentekoon liittyvän inhimillisen draaman ja näyttää oppositiossa olemisen turhauttavuuden, mutta myös ne ristiriitaiset tunteet, joita kansanedustajat kokevat toimiessaan ”hallituksen soturin” roolissa. Vähintään riviensä välissä se myös kertoo hallituksen ydinryhmän vallasta.

* * *

Politiikka-lehden ensimmäinen numero ilmestyi vuonna 1959 jatkona Valtiotieteellisen yhdistyksen julkaisemalle vuosikirjalle *Valtio ja yhteiskunta*. Julkaisemme tämän numeron erikoisteemana *Antti Pajalan* kokoaman katsauksen *Politiikan* puolen vuosisadan mitaiseen historiaan. *Valtio ja yhteiskunta* -vuosikirjan ensimmäinen päätoimittaja vuosina 1941–56 oli *Paavo Hirvikallio*. Hän oli myös keskeinen henkilö perustettaessa Valtiotieteellistä yhdistystä vuonna 1935 ja toimi yhdistyksen sihteerinä yli kaksikymmentä vuotta, 1935–58. Hän väitteli valtiotieteen tohtoriksi Helsingin yliopistossa vuonna 1958. Paavo Hirvikallio kuoli Helsingissä 7. maaliskuuta 2009.